

Lars Andersson: Tal vid mottagandet av Ivar-Lo Johanssons pris

Talare

Lars Andersson
Författare

Datum

23 februari 2009

Det sista arbetet som Ivar Lo deltar i som stenhuggare och stensättare i Stockholm i mitten av 1920-talet är golvet som läggs på Stockholm Central. Över det golvet går han sen i maj månad med tågbiljetterna som ska ta honom till Paris och till det vagabondliv i Frankrike och England som hans första böcker handlar om. Allt i hans liv kan se ut som en sorts fabler, och som väl utlagda arrangemang för vartannat, när han återberättar det. Allting rullar ut sig som ett mönster. Fullt av självironi men också med en enkelhet och klarhet i kompositionen – en auktoritet, självklar som i en folksaga. Men det här är ju också vad varje författare gör som skriver om sitt liv, ja även om ett pseudo-egent liv: korsar det golv han själv nyss har lagt. Försvinner bort, iscensätter sin sorti, i en rörelse som magiskt berör och avtäcker det förutvarandes mönster. Episod för episod och till slut också gällande det hela. Ett uppbrott och ett försvinnande handlar det alltid om, in i det sista. Livsberättaren ser sig själv på ryggen. Nu står jag här för att rimligt kort uttrycka ett tack, och jag ska inte prata särskilt mycket om Ivar Lo-Johanssons författarskap, ett som jag alltid känner stark lycka när jag återkommer till. Men det kanske skulle kunna gå att säga nånting om berättelser som börjar, och om berättelser som slutar. ”Gårdfarihandlaren”: ”Eftersom jag tänkte bli författare hade jag börjat hugga pappersved i storskogen.” Här sitter berättaren Ivar Lo så säkert man kan sitta i en sadel, på astronomiskt säkerhetsavstånd från den pojke som snart ska cykla norrut med sina osäljbara varor, sina tvålar som vägrar löddra. Det är en bit in på femtitalet när han skriver, i ett samhälle där han, vad han än säger, är solitt infogad på plats och närmast ett emblem för tiden, och han har efter många överväganden lämnat både kollektivromanen och fiktionsromanen som sådan och med sin självbiografiska serie fullt ut blivit vad Aksel Sandemose i annat sammanhang säger att en författare är: sin egen historiker och därmed sin samtids historiker. Sandemose som Ivar Lo ju för övrigt avskydde som pesten. Hela den där serien är en livsberättelse uppbyggd av fabler, av ironier, situationer som sprider sina innebörder som ett slags bistert leende framåt och bakåt, fast den

som berättar vägrar le. Han vandrar fram över sitt golv, som ligger som han har lagt det. En butter man vandrar igenom sitt hittills halva sekel. Och där framträder då för mig tydligare än kanske nån annanstans den halva av 1900-talet som jag inte har sett nånting av med egna ögon. Men ännu tydligare ser jag den som går sin väg, och som försvinner, sedd bara på ryggen. Hur tar då en livsberättelse sanningsenligt slut? Sandemose nu då, med tragiskt patos, i ”Det gångna är en dröm” – huvudpersonen har skrivit sitt långa gåtfulla brev till sin son och hans mystiske betjänt håller på att packa i bakgrunden: ”Jeg har ikke flammen, jeg har ingenting å si deg, jeg har ingenting å gi deg, og nu rører han ved min skulder og sier at båten går.” Den gesten, avbrottsgesten, knackningen, hittar Ivar Lo med ojämförlig suverän nonchalans när han har gått över hela golvet för andra gången, i det väldiga memoarverket från ålderdomen. Han berättar om när han från ett båtdäck på en författarresa på 60-talet satt och iakttog Chrustjovs residens vid Svarta havet en dag när det ryktades att Chrustjov var avsatt, hans bild hade inte synts till i Pravda på länge. ”Det knackar på dörrn. Snart ska jag sluta mina memoarer.” Och sen fortsätter han utan en min elva rader till, som slutar: ”På Svarta havet var mångata. Jag tyckte att jag hörde de sovande andetagen av 100 000 arbetare i Sibirien och bortom Ural. Det var lördag. Chrustjov hade inte synts till.” Punkt slut. Det är inte alla som kan tillåta sig att följa sin huvudperson – som Harry Martinson en gång gör – bort förbi döden, på Karons båt och genom rymder, och se honom återfödas som ett dibarn vid en indian kvinnas bröst. Dan efter Ivar Los död föddes min yngste son. Hittills yngste är det väl säkrast att säga. Jag var medveten om förhållandet redan då, därmed inte sagt att jag tänkte mig nån form av reinkarnation. En tanke som väl för övrigt var Ivar Lo ganska främmande. Men i memoarernas början sitter han med en släkttavla som han har fått, han vecklar ut sin släkt som han hittills alltid har sett som ett formlöst och ansiktslöst kollektiv. Plötsligt blir namnen till personer, han drar dem som en blodig navelsträng med sig var han går, säger han. ”Det var de dödas uppståndelse.” Det känns ärofullt och gripande för mig när min inbillnings Klarälvsbönder knyts till ett litteraturpris i Ivar Lo-Johanssons namn, jag vet inte om jag ska våga tacka på deras vägnar, men jag tackar med stor glädje för egen del.”

Taggar

2000-tal, 2009, Författare, Man

URI

<https://www.svenskatal.se/tale/lars-andersson-tal-vid-mottagandet-av-ivar-lo-johanssons-pris>